

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ СУДАМИ СПОРІВ З ПРИВОДУ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗА ПОЗОВАМИ ПОМІЧНИКІВ СУДДІВ

SOME ISSUES OF JUDICIAL PROCEEDING OF LEGAL DISPUTES ABOUT PUBLIC SERVICE ON CLAIMS OF JUDGE ASSISTANTS

Марченко О.О.,

кандидат юридичних наук, асистент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено вивченню деяких аспектів правового статусу помічника судді. Зокрема, ґрунтуючись на приписах чинного законодавства, досліджуються вимоги до претендентів на зайняття посади помічника судді, питання призначення і звільнення помічників суддів, а також їх субординаційні зв'язки з керівником апарату суду і суддями. Автор розкриває особливості розв'язання адміністративними судами України спорів з приводу публічної служби за позовами помічників суддів.

Ключові слова: помічник судді, призначення і звільнення помічника судді, керівник апарату суду, спори за позовами помічників суддів, судова практика.

Статья посвящена изучению некоторых аспектов правового статуса помощника судьи. В частности, на основе действующего законодательства исследуются требования к кандидатам на должность помощника судьи, вопросы назначения и увольнения помощников судей, а также их субординационные связи с руководителем аппарата суда и судьями. Автор раскрывает особенности разрешения административными судами Украины споров относительно публичной службы по искам помощников судей.

Ключевые слова: помощник судьи, назначение и увольнение помощника судьи, руководитель аппарата суда, споры по искам помощников судей, судебная практика.

The article is devoted to the research of some aspects of legal status of a judge assistant. In particular issues of qualification requirements to the candidates on the position of judge assistant, appointment and dismissal of judges' assistants, subordinate communication with court administrator and judges are analysed comprehensively with current legislation. Author discloses the main features and problematic issues of consideration by administrative courts of Ukraine of legal disputes about public service on claims of judge assistants.

Key words: judge assistant, appointment and dismissal of judge assistant, court administrator, legal disputes on claims of judges assistants, judicial practice.

Постановка проблеми. Відомо, що питання правового регулювання статусу помічника судді залишається актуальним з моменту запровадження цієї посади в нашій країні і по теперішній час. Так, у Законі України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 р., яким у судах і вводилась посада помічника судді, особливостям проходження публічної служби на зазначеній посаді жодної уваги приділено не було. Щоправда, положення ст. ст. 40 (ч. 2), 49 (ч. 2) вказували на певні вимоги до осіб, що претендували на зайняття відповідно посад помічника вищого спеціалізованого суду та помічника судді Верховного Суду України [1].

Зважаючи на зміст приписів оновленого і доповненого законодавства з цього приводу, ґрунтовному аналізу якого планується присвятити статтю, очевидним є те, що невирішених проблем в означеній царині, на жаль, залишається ще дуже багато.

Стан дослідження. Дослідженням питань правового статусу помічників суддів, його оновлення й удосконалення, можливостей кар'єрного зростання, невідповідності робочого навантаження матеріальному забезпеченню займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені й практики, як В.В. Гордєєв, В.В. Комаров, О.В. Кононенко, І.Є. Марочкін, І.М. Осика, В.І. Радченко, С.Г. Штогун, О.К. Чернов-

ський та інші. Але у своїх наукових працях вони приділили недостатньо уваги проблемам, що виникають у ході розгляду і вирішення справ за позовами помічників суддів, які вважають, що їх права, свободи та законні інтереси порушено під час прийняття на публічну службу, її проходження та звільнення зі служби.

Автор ставить за мету здійснити в статті аналіз норм чинного законодавства, якими врегульовано статус помічників суддів, правила призначення їх на посади і звільнення з них, та, спираючись на реальні судові рішення, виявити недоліки цих норм, а також вади практики їх застосування.

Виклад основного матеріалу. Законодавець, прийнявши в липні 2010 р. Закон України «Про судоустрій і статус суддів», закріпив новий порядок призначення особи на посаду помічника судді і звільнення з цієї посади [2]. Нагадаємо, за старими правилами, викладеними в Типовій посадовій інструкції помічника судді місцевого загального суду, затвердженій 20 липня 2005 р. наказом Державної судової адміністрації України [3], особа за результатами конкурсного відбору призначалася на посаду помічника судді безстроково наказом голови відповідного суду з дотриманням вимог трудового законодавства та законодавства про державну службу

України. Після цього новопризначений помічник також наказом голови суду закріплювався за одним із суддів цього суду.

Необхідно відмітити, що згідно з приписами вказаного Наказу помічник судді є посадовою особою апарату суду, статус якої визначається Законом України «Про державну службу» [4] з безпосереднім підпорядкуванням керівникові апарату суду та судді та обов'язком координувати свою діяльність з помічником голови суду.

Після прийняття 7 липня 2010 р. Закону «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон), який набув чинності 3 серпня того ж року, кожен суддя отримав право самостійно добирати помічника. Щоправда, закріпивши таке право, законодавець не визначив сам порядок призначення на посаду та звільнення з посади помічника судді, зазначивши лише, що це оформлюється наказом керівника апарату суду на підставі подання відповідного судді. Залишив Закон поза увагою і правовий статус помічників суддів, яких було призначено на посаду ще за старими правилами.

Разом з тим, на законодавчому рівні закріплено вимоги до особи, яка претендує на зайняття посади помічника судді суду загальної юрисдикції. Згідно з ч. 2 ст. 151 Закону це має бути громадянин України, який отримав вищу юридичну освіту і вільно володіє державною мовою. Цікавим є те, що вищезгаданий Наказ Державної судової адміністрації України, яким до прийняття Закону встановлювались такі вимоги, передбачав для претендентів обов'язковий стаж роботи на державній службі в судових органах України не менше 2 років або загальний стаж роботи за фахом не менше 3 років. Сьогодні тільки особа, що призначається на посаду помічника судді Верховного Суду України, повинна мати стаж роботи в галузі права не менше трьох років (ч. 2 ст. 151 Закону).

Хотілося б навести ще один припис ст. 151 Закону, за яким помічники суддів прикріплюються для кадрового та фінансового обслуговування до апарату відповідного суду, при цьому на них поширюється дія Закону України «Про державну службу» (ч. 3). Хоча до цього помічник судді прямо визначався як посадова особа апарату суду [3].

Як відмічалось, Закон так і не вирішив питання статусу помічника судді, який був призначений на посаду на конкурсній основі, тобто до набрання ним чинності. Чи може такий помічник продовжувати виконувати свої обов'язки за посадою, якщо суддя має намір реалізувати надане законом право добирати собі помічника самостійно? Значна роль у врегулюванні цього питання відводилась законодавцем Раді суддів України. Так, у ч. 1 ст. 151 Закону вказано, що, окрім його власних приписів, правовий статус та умови діяльності помічника судді визначаються положенням про помічника судді, затвердженим Радою суддів України. Відповідне Рішення було прийнято 25 березня 2011 р. (далі – Положення) [5].

Згідно з Положенням помічник судді призначається на посаду на час виконання суддею повноважень судді відповідного суду, а в разі припинення

цих повноважень – звільняється із займаної посади з дотриманням гарантій, передбачених законодавством (п. п. 3, 19). Дуже важливим є те, що помічник судді з питань підготовки справ до розгляду підзвітний лише відповідному судді, а застосування заходів заохочення та дисциплінарного стягнення здійснюється керівником апарату відповідного суду за поданням цього судді.

За новими правилами призначення на посаду помічника судді здійснюється без конкурсного відбору на підставі письмового подання судді керівником апарату відповідного суду. Керівник апарату може відмовити судді в задоволенні подання у випадку, коли претендент не відповідає вимогам, установленим Законами «Про судоустрій і статус суддів» і «Про державну службу», а також цим Положенням.

У Положенні доволі детально врегульовано випадки, коли суддя тривалий час відсутній. За таких обставин його помічник може тимчасово виконувати обов'язки помічника іншого судді, або на нього за його згодою наказом керівника апарату суду може бути покладено тимчасове виконання обов'язків працівника апарату суду. У разі ж відсутності згоди помічника виконувати обов'язки помічника іншого судді або працівника апарату суду його може бути звільнено з посади на підставі п. 6 ч. 1 ст. 36 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) [6].

Відповідно до прикінцевих положень аналізованого нормативно-правового акту помічники суддів загальної юрисдикції, які були призначені на посади до його затвердження, за їх письмовою згодою та на підставі подання судді продовжують свою службу на час виконання суддею повноважень, шляхом видання наказу керівником апарату суду. При цьому відповідно до чинного законодавства про працю про зміну істотних умов праці помічники суддів мають бути повідомлені не пізніше ніж за два місяці (абз. 1, 2 п. 27 Положення). У разі незгоди помічника судді виконувати свої обов'язки на таких умовах або в разі невнесення суддею подання про призначення на посаду абз. 3 п. 27 Положення передбачає звільнення з посади на підставі п. 6 ч. 1 ст. 36 КЗпП України.

24 червня 2011 року Рада суддів України на своєму засіданні внесла зміни до Положення [7], виклавши п. 27 розділу VII «Прикінцеві положення» в новій редакції: «Якщо помічник судді не згоден із продовженням перебування на державній службі на час виконання суддею повноважень судді відповідного суду, йому може бути запропоновано іншу посаду в суді за наявності вакантних посад в апараті суду, або він підлягає звільненню з посади на підставі п. 6 ч. 1 ст. 36 Кодексу законів про працю України. За умови неможливості переведення працівника за його згодою на посаду помічника судді або іншу посаду в апараті суду він підлягає звільненню на підставі п. 1 ч. 1 ст. 40 Кодексу законів про працю України з дотриманням вимог трудового законодавства». Щоправда, гарантія з приводу обов'язкового запропонування особі, яка підлягає звільненню з займаної посади за згаданих підстав, іншої вакантної посади

в цьому суді була закріплена і в попередній редакції нормативного припису. Але вона має загальний характер, оскільки також передбачена нормами КЗпП України.

Наслідком встановлення нових правил призначення особи на посаду помічника судді та звільнення з такої посади, а також недосконалості цих правил, стало виникнення значної кількості спірних ситуацій при правозастосуванні, розв'язання яких у судовому порядку покладається на адміністративні суди. Так, згідно з п. 2 ч. 2 ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження і звільнення з публічної служби віднесено до юрисдикції адміністративних судів [8]. Звернемось до практики розгляду і вирішення судами справ зазначеної категорії, позивачами в яких є помічники суддів, нерідко на момент звернення вже звільнені із займаних посад.

Часто трапляються випадки, коли помічники суддів, оскаржуючи законність рішень про своє звільнення, не погоджуються з формулюванням наведених у них підстав звільнення з публічної служби. Зважаючи на це, слід акцентувати на тому, що Верховний Суд України в одному зі своїх рішень вказав судам на необхідність при вирішенні цієї категорії справ перевірки того, чи відповідають підстави звільнення особи чинному законодавству, чи застосовані вони обґрунтовано, тобто з урахуванням всіх обставин, які мають значення для прийняття суб'єктом владних повноважень такого рішення [9].

У якості прикладу звертаємо увагу на постанову Житомирського окружного адміністративного суду від 20 лютого 2012 р. у справі за позовом А. до Луґинського районного суду Житомирської області про визнання незаконним та скасування наказу керівника апарату цього суду про його звільнення з посади помічника судді та поновлення на займаній посаді [10].

Дослідивши матеріали справи, суд встановив, що 11 липня 2011 р. позивача відповідно до його заяви і подання судді призначено на посаду помічника судді. Причому 27 квітня 2011 р. на виконання вимог нормативних приписів, які передбачають нові правила призначення осіб на посади помічників суддів і звільнення з них, наказом керівника апарату суду всіх помічників суддів цього суду, у тому числі й позивача, було під розпис попереджено про зміну істотних умов праці, що виразилася в призначенні відтепер осіб, які претендують на проходження публічної служби, на посаду помічника судді не безстроково, а на час виконання посадових обов'язків суддею.

У зв'язку зі звільненням судді, помічником якого працював А., та внесенням цим суддею відповідного подання на ім'я керівника апарату суду, було видано спірний наказ про звільнення А. із займаної посади на підставі п. 2 ч. 1 ст. 36 КЗпП України по закінченню строку дії трудового договору. Не погоджуючись з таким формулюванням підстави свого звільнення, позивач вважав, що мав бути звільнений за п. 1 ч. 1 ст. 40 КЗпП України, тобто через зміну істотних умов праці.

Зваживши на ту обставину, що позивач погодився працювати на умовах строкового трудового договору, суд прийшов до висновку про те, що його було правомірно звільнено за п. 2 ч. 1 ст. 36 КЗпП України. А доводи щодо невірного визначення підстави звільнення і порушення порядку його здійснення, якими обґрунтовувалися позовні вимоги, не знайшли свого підтвердження у судовому засіданні. Суди апеляційної й касаційної інстанцій погодилися з доводами суду першої інстанції і залишили його рішення без змін.

Непоодинокими є ситуації, коли помічники суддів звертаються до суду задля оскарження не самого наказу про звільнення, а попередження про вивільнення з посади. З цього приводу вважаємо за необхідне проаналізувати зміст постанови окружного адміністративного суду Автономної Республіки Крим, прийнятої 9 липня 2013 р. у справі за позовом С. до керівника апарату Залізничного районного суду м. Сімферополь про визнання дій щодо складання попередження про вивільнення з посади протиправними, визнання спірного попередження нечинним та зобов'язання видати наказ про його скасування (далі – Попередження) [11].

В обґрунтування позовних вимог позивач зазначила, що Попередження складено з допущенням грубих порушень, відповідач не ознайомив її з порядком його оскарження, а також – з поданням судді про вивільнення. Також позивач як на підставу для задоволення позову посилалася на те, що оскаржувані дії керівника апарату суду суперечать Положенню про помічників суддів суду загальної юрисдикції, затвердженому рішенням Ради суддів України 25 березня 2011 р., яке визначає порядок звільнення помічників суддів у зв'язку зі зміною істотних умов праці.

З матеріалів справи суд з'ясував, що позивач з 12 березня 2010 р. виконувала обов'язки помічника судді на період відсутності основного працівника. У травні 2013 р. керівником апарату суду винесено попередження про вивільнення С. з займаної посади, яким повідомлено про те, що за умови неможливості переведення її за згодою на посаду помічника іншого судді або іншу посаду в апараті суду, вона підлягає звільненню на підставі п. 1 ч. 1 ст. 40 КЗпП України з дотриманням вимог чинного законодавства. Також позивачу було запропоновано роботу на вакантних посадах у суді, але вона відмовилася від підпису про ознайомлення з Попередженням, про що зазначено в самому документі.

Окрім цього, судом було встановлено, що всі судді Залізничного районного суду внесли подання на ім'я керівника апарату суду про призначення визначених ними працівників суду на посади їх помічників – з урахуванням ділових якостей, досвіду роботи, теоретичної та практичної підготовки, але жоден суддя не вніс подання про призначення С. на посаду. Саме це і стало підставою для винесення відповідачем спірного Попередження. Щодо допущення, зі слів позивачки, грубих помилок при оформленні документа, то під час розгляду справи суд цьому факту підтвердження не знайшов.

Враховуючи вищевикладене, у задоволенні позовних вимог відмовлено в повному обсязі. Суд мотивував своє рішення в тому числі й тим, що спірне Попередження за своєю правовою природою є процесуальною дією суб'єкта владних повноважень, передбаченою ст. 49–2 КЗпП України, і тому не містить у собі ознак розпорядчого документу керівника. Відповідач таким чином лише попереджав про можливе виникнення в майбутньому певних правовідносин, а не створював для позивача права й обов'язки. Суто попереджувальний характер оскаржуваного документа підтверджується тим, що роботодавець може в кінцевому підсумку і не здійснити звільнення. У зв'язку з цим порушення процедури попередження про звільнення може бути предметом розгляду в адміністративному суді тільки після підтвердження факту звільнення особи, яка звертається із позовом.

Постановляючи рішення, суд, посилаючись на приписи ч. 1 ст. 2 КАС України, правильно звернув увагу на те, чи порушено оскаржуваними діями права та інтереси позивача. Як вже було зазначено, у цьому випадку в позивача не виникли будь-які права та/чи обов'язки, а тому потреби в судовому захисті немає. Слід вказати, що такий висновок суду, який ми вважаємо вірним і повністю вмотивованим, узгоджується з позицією Вищого адміністративного суду, викладеною в його рішеннях [12].

Аналіз судових рішень, постановлених у категорії справ, що досліджуються, свідчить про те, що позивачі нерідко звертають свої позовні вимоги до неналежного відповідача, а суди цієї помилки не виправляють. Вищий адміністративний суд України, вивчаючи та узагальнюючи судову практику, встановив, що позивачами в справах зазначеної категорії, в основному, є особи, які претендували на зайняття посад на публічній службі, публічні службовці, особи, звільнені з публічної служби, особи, яким відмовлено в наданні попередньої роботи на публічній службі після звільнення з виборчої посади. Щодо відповідача, то ним є орган, на зайняття посади в якому претендувала особа або орган, з яким службовець перебуває у відносинах публічної служби чи з якого звільнений [13].

Зрозуміло, якщо мова йде про звільнення помічника судді з займаної посади, то це відбувається на підставі відповідного наказу, прийнятого конкретно посадовою особою, якою згідно з чинним законодавством є керівник апарату суду. Як правило, саме цей наказ і стає об'єктом правової оцінки в суді при вирішенні питання про законність звільнення. Тому Вищий адміністративний суд України рекомендує судам залучати посадових осіб, які прийняли оскаржувані рішення, до розгляду справи в якості третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог, на стороні відповідача, якщо рішення в цій справі може вплинути на її права, свободи, інтереси або обов'язки. Тим не менш, деякі судді, ігноруючи цю позицію, жодним чином не реагують на ситуацію, коли помічник судді, звільнений зі своєї посади, звертається до суду з позовом до керівника апарату суду, а не до суду як органу, з якого його було звільнено [11].

Слід з'ясувати, які правові наслідки може мати звернення до адміністративного суду з позовом не до тієї особи, яка повинна відповідати за цим позовом, тобто до неналежного відповідача. Така ситуація врегульована нормами ст. 52 КАС України, що передбачають декілька варіантів виходу з неї. У відповідності до приписів ч. 1 вказаної статті суд першої інстанції, встановивши, що в позові невірно визначено відповідача, може за згодою позивача допустити заміну первинного відповідача належним, але тільки якщо це не потягне за собою зміни підсудності справи.

У разі, коли позивач не згоден на заміну відповідача іншою особою, суд згідно з ч. 3 ст. 52 КАС України з власної ініціативи може залучити цю особу як другого відповідача. Якщо за наслідками розгляду справи судом у задоволенні позову до такого відповідача відмовлено, то понесені позивачем витрати відносяться на рахунок держави. Складність полягає в тому, що суд не завжди в змозі встановити факт звернення до неналежного відповідача відразу після одержання позовної заяви, інколи це з'ясується вже під час розгляду справи у зв'язку із застосуванням норм матеріального права, якими врегульовані спірні правовідносини. Тому законодавець у ч. 4 ст. 52 КАС України закріпив правило, за яким після заміни сторони в адміністративному процесі, а також залучення другого відповідача, розгляд адміністративної справи починається спочатку.

Як бачимо, в адміністративному процесі пред'явлення позову до неналежного відповідача не є підставою для відмови у відкритті провадження в справі чи залишення заяви без руху, оскільки такі правові наслідки не передбачено нормами КАС України. Подібна позиція законодавця прослідковуються і в інших кодифікованих процесуальних актах – наприклад, у ст. 33 Цивільного процесуального кодексу України [14] – й повністю узгоджується з висновком Верховного Суду України, наведеним у Постанові Пленуму від 12 червня 2009 р. «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» [15].

У правозастосовчій практиці є приклади, коли до адміністративного суду звертаються судді, які вважають, що недотриманням з боку керівників апарату суду правил призначення на посаду помічника судді, а також звільненням з такої посади порушується право судді на проходження публічної служби в порядку, встановленому законом. Щоправда, суди, з нашого погляду, далеко не завжди надають вірну правову оцінку таким ситуаціям.

Для підтвердження останньої тези пропонуємо ознайомитись зі змістом постанови Херсонського окружного адміністративного суду від 9 грудня 2011 р. у справі за позовом судді районного суду А., в якому він просив визнати протиправною бездіяльність керівника апарату цього суду щодо розгляду подання про звільнення В. з посади помічника судді у визначеному законом порядку. Позивач зазначив, що така поведінка керівника апарату суду унеможли-

лює здійснення ним як суддею своїх повноважень на встановлених законом умовах [16].

Обґрунтовуючи позовні вимоги, А. посилався на положення ч. 4 ст. 151 Закону «Про судоустрій і статус суддів», який набрав чинності 3 серпня 2010 р., що наділяє його правом самостійно здійснювати добір помічника, а за керівником апарату суду закріплює обов'язок щодо призначення помічника судді на посаду і звільнення з неї за відповідним поданням судді. Керуючись цим нормативним приписом, позивач 17 серпня 2010 р. звернувся до керівника апарату суду з поданням про звільнення В., який обіймав посаду його помічника, і прийняття на роботу іншого помічника. Того ж дня А. отримав відповідь, що посада помічника судді комплектувалася за конкурсом, за результатами якого наказом голови суду від 16 лютого 2010 р. В. було призначено на посаду помічника судді, а в подальшому закріплено за ним.

Не погоджуючись з позицією керівника апарату суду, А. вирішив оскаржити його бездіяльність, для чого 30 вересня 2010 р. звернувся до суду з вищезгаданим позовом. Під час розгляду справи суду стало відомо про те, що з 16 листопада 2010 р. наказом керівника апарату суду В. було переведено за його згодою на посаду консультанта цього суду.

Взявши до уваги всі обставини справи, суд відмовив у задоволенні позовних вимог. Він мотивував таке рішення, перш за все, тим, що Закон «Про судоустрій і статус суддів», закріпивши за керівниками апаратів судів обов'язок призначати і звільняти помічників суддів за поданням суддів, не врегулював, за якими правилами це повинно відбуватися, і не визначив статус помічників суддів, що призначалися на

посади на конкурсній основі, до набрання вказаним Законом чинності. Тому, з погляду суду, відповідач своєю відмовою в реалізації подання позивача не порушив норм чинного законодавства.

З нашої точки зору, такий довід суду є доволі дискусійним, а для мотивування відмови в задоволенні позову достатньо було вказати на факт звільнення В. з займаної посади, тобто на відсутність предмету спору на момент винесення рішення в справі. Щодо вищезгаданого доводу суду, то, на наше переконання, той факт, що на той час ще не були прийняті норми, які б конкретизували приписи ст. 151 Закону «Про судоустрій і статус суддів», не може слугувати мотивом для відмови в задоволенні позову. Оскільки ч. 7 ст. 9 КАС України передбачає в разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини, обов'язок суду застосувати аналогію права, інакше встановлені нормативні приписи не зможуть бути реалізованими, а права особи, що звертається до адміністративного суду, повною мірою захищеними. Взагалі, щодо подібних конфліктних ситуацій, розв'язання яких в судовому порядку ініціюється суддями, виникають й інші практичні питання, але з огляду на обмежений обсяг статті відповіді на них ми плануємо вже в наступних публікаціях.

Висновки. У результаті проведеного дослідження нами з'ясовано, що суди при розв'язанні спорів досліджуваної категорії інколи допускають помилки. Причому йдеться як про неправильне застосування деяких правил КАС України, обумовлене ігноруванням позиції вищестоящих судових інстанцій, так і норм, які регулюють спірні правовідносини. Щодо останнього, то це, зазвичай, є наслідком недосконалості й неповноти чинного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про судоустрій України : Закон України від 07.02.2002 // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 27–28. – Ст. 180.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 // Офіційний вісник України. – 2010 р. – № 55. – Ст. 1900.
3. Про затвердження Типових посадових інструкцій працівників апарату місцевого загального суду: Наказ Державної судової адміністрації України від 20.07.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dsa.court.gov.ua/dsa/14/52681/>.
4. Про державну службу : Закон України від 16.12.1993 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
5. Про затвердження Положення про помічника судді суду загальної юрисдикції : Рішення Ради суддів України від 25.03.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://court.gov.ua/969076/pppszu>.
6. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 : Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток до № 50.
7. Про внесення змін до Положення про помічника судді суду загальної юрисдикції : Рішення Ради суддів України від 24.06.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS16411.html.
8. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, № 37. – Ст. 446.
9. Постанова Верховного Суду України від 03.04.2007 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – № 3399590.
10. Постанова Житомирського окружного адміністративного суду від 20.02.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravoscope.com/act-postanova-0670-115-12-litvin-oleksij-terentijovich-20-02-2012-ne-viznacheno-s>.
11. Постанова окружного адміністративного суду Автономної Республіки Крим від 09.07.2013 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – № 32353010.
12. Постанова Вищого адміністративного суду України від 27.02.2014 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – № 37428361.
13. Аналітична довідка про вивчення та узагальнення практики розгляду адміністративними судами спорів з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби: видана Вищим адміністративним судом України від 01.02.2009 [Електронний ресурс [Режим доступу] : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0006760-09/conv>.
14. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 16. – Ст. 1088.
15. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.06.2009 // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 8. – 3 с.
16. Постанова Херсонського окружного адміністративного суду від 09.12.2011 // Єдиний державний реєстр судових рішень. – № 20253027.